

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ТА СТАТУСУ ОСОБИСТОСТІ В СТАРШОМУ ШКІЛЬНОМУ ВІЦІ

Вивчення емоційного інтелекту є актуальною психологічною проблемою сьогодення. Значення цього феномена зумовлене його впливом на ефективність діяльності людини, її успіх у соціальній взаємодії та побудову міжособистісних стосунків.

Складовими емоційного інтелекту, за концепцією Деніела Гоулмана, є самопізнання, саморегуляція, мотивація, емпатія та соціальні навички. Таким чином, це поняття визначається як основний чинник, який забезпечує здатність людини ідентифікувати власні емоції, приймати їх і вміти ними управляти з одного боку, а з іншого – розуміти, приймати і враховувати почуття інших людей, маніпулювати, співпереживати, а також вибудовувати міжособистісні стосунки [1, 3, 5]. Особливості взаємозв'язку когнітивного, афективного та конативного елементів структури емоційного інтелекту обумовлюють індивідуальні стратегії поведінки людини [2].

Під час навчання у старших класах учень (учениця) проходить етап групової та особистісної ідентифікації. Ціннісні орієнтації кожного окремого класу, загальний рівень навчальних досягнень учнів, індивідуальна спрямованість кожного з них, а також оцінювання вчителями у вигляді балів і морально-етичних суджень зумовлюють одночасну наявність в одній групі осіб із полюсними соціометричними статусами: від ізольованих до абсолютних лідерів. Особи юнацького віку приділяють суттєву увагу особистісним якостям інших, їхнім когнітивним здібностям і світоглядним особливостям [4]. При вивченні цієї вікової категорії доцільним є використання поняття «соціальний інтелект», оскільки власне соціальний сенс емоційного інтелекту і факт наявності комунікативної функції у кожній з його структурних складових можуть зумовлювати наявність широкого спектру статусів особистості у колективі.

Таким чином, набуває актуальності питання, чи існує взаємозв'язок між рівнем розвитку емоційного інтелекту особи старшого шкільного віку та її статусом у соціальній групі (шкільному класі).

За результатами проведеного дослідження учнів старшого класу середньої школи, у 55% старшокласників виявлений рівень соціального інтелекту був нижчий за середній, що свідчить про слабко розвинені здібності до розуміння поведінки інших людей, їхніх невербальних сигналів, а також успішної побудови міжособистісних стосунків і адаптації в соціумі. 41% учнів досяг середнього рівня розвитку соціального інтелекту, тож вони досить добре розуміють дії інших, здатні виявляти емпатію, приймати альтернативну позицію, мають тенденцію до аналізування власних емоцій і досить комфортно почувають себе у колективі. 4% учнів мають низький рівень розвитку соціального інтелекту - в них слабко виражена здібність прогнозувати та розуміти поведінку людей, тому можуть виникати труднощі в соціальній адаптації.

Згідно з аналізом соціометричного опитування 63% учнів мають додатний соціометричний статус, серед яких переважають показники, вищі за середній. Такі люди приємні у спілкуванні, часто налаштовані оптимістично, готові брати участь у колективній діяльності, можуть бути лідерами думки або тими, кого певна соціальна група приймає до співпраці, взаємодія з оточенням є успішною, зазвичай такі особи користуються популярністю серед інших. Статус 37% опитаних є від'ємним, що свідчить про невисокий рівень прийняття певною соціальною групою, в окремих випадках — ізоляцію або відторгнення. Інші члени групи зазвичай не виявляють бажання співпрацювати з такими людьми, їхня думка не є авторитетною для інших, у міжособистісній взаємодії наявні труднощі.

Порівнюючи та зіставляючи сформовані групи даних, варто зазначити, що з цієї вибірки в осіб з додатним соціометричним статусом рівень соціального інтелекту варіювався від нижчого за середній до середнього рівня. В

осіб із від'ємним статусом соціальний інтелект перебував в окремих випадках як на середньому, так і на нижчому за середній рівнях. Окрім цього, до категорії відторгнених було віднесено як відмінників у навчанні з високими показниками соціального інтелекту та досить схвальними оцінками вчителів їхніх розумових здібностей, так і тих, хто не виявляє зацікавлення в навчальній діяльності, шкільному житті, має низький або нижчий за середній рівні соціального інтелекту та оцінені вчителем як нестаранні учні. Також 53% цілком прийнятих колективом є старшокласниками з низьким (нижчим за середній) рівнем соціального інтелекту. Представники цієї категорії отримували як позитивні, так і негативні оцінки соціальних і когнітивних навичок із боку шкільного вчителя.

Таким чином, у членів дослідженої соціальної групи (шкільного класу) рівень розвитку емоційного (соціального) інтелекту не в усіх окремих випадках відповідав соціометричному статусу старшокласника і його оцінці вчителем.

Для того, щоб визначити, чи є кореляція між групами даних, було здійснено їхню статистичну обробку. Отримане емпіричне значення перебуває в зоні значущості, що свідчить про різницю між показниками рівня соціального інтелекту та соціометричного статусу старшокласників. Кореляція визначена як слабка, що вказує на незначний зв'язок між вказаними групами даних.

За результатами застосованих методик і проведених опитувань, гіпотеза про те, що рівень емоційного (соціального) інтелекту та статус особистості в старшому шкільному віці перебувають у безпосередньому зв'язку, не підтвердилась. Цей факт може бути пов'язаний з тим, що у дослідженій групі старшокласників визнані цінності визначають такі умови, за яких соціальний інтелект не відіграє вирішальну роль у набутті певного соціометричного статусу.

Низькі показники СІ можуть бути компенсовані окремими навичками будувати комунікацію, індивідуальними особливостями спілкування тощо [6].

Список використаних джерел

1. Максьом К. В. Соціально-психологічні особливості розвитку емоційного інтелекту в підлітковому та юнацькому віці / К. В. Максьом. // Актуальні проблеми психології: збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. – 2019. – Т. 12, вип. 25. - С. 164 – 170.

2. Москаленко В. В., Максьом К. В. Емоційний інтелект: характеристика феномену та його структурні складові / В. В. Москаленко, К. В. Максьом. // Актуальні проблеми психології: збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. – 2019. – Т. 12, вип. 25. – С. 203 – 210.

3. Стейн Стівен Дж., Бук Говард І. Переваги EQ: емоційний інтелект та ваші успіхи/Пер. з англ. – Дніпропетровськ: Баланс Бізнес Букс, 2007. – 384 с.

4. Чорна Л. Учнівський клас старшої загальноосвітньої школи як мала група / Л. Чорна. // Психологічні перспективи. Спеціальний випуск. – 2009. – С. 101 – 111.

5. Валерія Козлова. Технологія EQ-BOOST. Як використовувати емоційний інтелект у бізнесі та житті. [Текст] : Валерія Козлова. – Львів : Видавництво Старого Лева, 2018. – 176 с.

6. Козляковський П.А. Загальна психологія. Навч. посібник. — Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. П. Могили, 2004. — 240 с.